

Mălina Ciocea,

Securitatea culturală. Dilema identității în lumea globală,

București, Editura Tritonic, 2009, 180 p.

Chestiunea identității a căpătat noi semnificații odată cu amplificarea raporturilor Uniunii Europene cu statele componente. Datorită europenizării și globalizării, identitatea devine astăzi o temă fundamentală de dezbateră publică și de cercetare. Amintim doar că unul dintre cei mai citați sociologi contemporani, Manuel Castells, profesor la Annenberg School for Communication, University of Southern California (USC), consacră identității volumul doi al masivei sale lucrări, *The Information Age: Economy, Society and Culture*, cu titlul *The Power of Identity* (1997). Pentru sociologul spaniol toate identitățile sunt construite, iar identitățile culturale, religioase și naționale sunt o sursă de înțelegere pentru oameni și în susținerea mișcărilor sociale.

Trebuie spus că, deocamdată, literatura sociologică din România nu dispune de multe lucrări despre identitatea națională în conexiune cu realitățile supranaționale. Mai mult, nu există o dezbateră reală asupra rolului culturii în susținerea identității. Iată de ce se cuvine a fi remarcată lucrarea *Securitatea culturală. Dilema identității în lumea globală*, semnată de Mălina Ciocea, tânăr cadru didactic la Facultatea de Comunicare și Relații Publice, din cadrul SNSPA, cunoscută deja ca autoare de articole și studii despre securitatea identității în contextul globalizării, impactul culturii globale asupra culturii naționale, reconstrucția valorilor comunitare sub presiunea culturii de consum, soluții culturale la paradoxul integrării.

Volumul *Securitatea culturală. Dilema identității în lumea globală* este alcătuit din Introducere, trei capitole, Concluzii, Bibliografie și Index de termeni.

După cum spune autoarea, lucrarea nu se referă explicit la identitatea națională, ci face o analiză privind securizarea identității, care îi impune construirea de strategii de apărare: „Nu se poartă, în acest context istoric, un război împotriva identităților naționale; deocamdată, li se cere acestora să își regândească rolul într-o lume în care existența structurilor supranaționale este o realitate. Unui risc de insecuritate i se răspunde în plan politic cu o strategie care trebuie să califice corect vulnerabilitățile și amenințările; calificând contextul globalizării drept posibil insecurizant pentru identitatea națională, propun o strategie posibilă pentru recrearea stării de securitate, prin instrumente sociolingvistice” (p. 9). Aici găsim noutatea lucrării, anume gândirea unei idei puternice, susținută cu argumente potrivite și care poate explica multe fenomene legate de identitate din societatea actuală.

În Introducere se subliniază, pertinent, imprecizia metodologică și conceptuală întâlnită în dezbaterile despre globalizare. Se pornește de la definirea conceptului, peste care se suprapun termenii *internaționalizare*, *liberalizare*, *universalizare* și *occidentalizare*.

Globalizarea și integrarea europeană acționează ca solvenți asupra culturii și identității naționale: „Propunerile pentru o cultură globală, ca și cele pentru integrarea culturală a membrilor Uniunii Europene pe modelul culturii hibride, au potențial insecurizant asupra modelului valoric național” (p. 10). De la această premisă a pornit autoarea în susținerea tezei că securizarea identității unei națiuni trebuie să urmărească securizarea modelului său valoric printr-o strategie îndreptată către afirmarea, susținerea și cultivarea valorilor

care îi dau consistență. Prin această orientare a cercetării, Mălina Ciocea dezvoltă componenta axiologică a strategiei de securitate națională, nesemnificativ analizată în studiile de specialitate.

Lucrarea relevă ideea că puterea unui stat se definește drept putere simbolică, nu doar militară și politică. În contextul globalizării are loc o reconstrucție a puterii politice a statului, cu consecința posibilă a unei dezvoltări insecurizante pentru modelul valoric național în care suveranitatea e o valoare centrală. Prin urmare, statul național este obligat să își reconstruiască puterea simbolică, vitală în conservarea identității comunității naționale.

Primul capitol, *Reconstrucția puterii politice și simbolice a statului sub presiunea globalizării*, prezintă dezbaterile despre globalizare, este evidențiat sensul politic al globalizării, sunt discutate paradigme pentru o nouă ordine globală.

Autoarea studiază relația dintre cultura globală și securitatea identitară și își pune întrebarea firească de ce ar fi nevoie de o cultură globală? Răspunsul ei nu este unul tranșant, fiindcă realitatea culturii globale este încă pe cale de a se constitui. Subcapitolul *Propuneri pentru o cultură globală* este consacrat ideilor privind necesitatea unei culturi globale, regăsite în lucrările lui Tomlinson. O primă direcție teoretică o reprezintă aceea privind distopia *monoculturii capitaliste globale* și distopia *occidentalizării lumii*, sau teza despre rolul mass-media în difuzarea valorilor capitalismului, cultura globală fiind astfel modelată de capitalism. Cea de-a doua orientare examinată vede cultura globală drept occidentalizare, care înseamnă „tendință spre uniformitate planetară”, „standardizare internațională a stilurilor de viață”, puterea crescândă a mass-media, dominația limbii engleze, recunoașterea drepturilor omului și raționalismului drept valori culturale. Pe baza literaturii în domeniu, Mălina Ciocea conchide că Occidentul nu mai este legat de spațiul geografic al țărilor vestice. În fine, sunt de reținut teoriile despre cultura deterritorializată, cultura desprinsă de geografie,

caracterizată prin „slăbirea sau ruperea legăturii dintre cultura cotidiană trăită și localizarea teritorială” (p. 44). Toate cele trei perspective de mai sus au ca nucleu ideea culturii omogene și ideea culturii hibride.

În același prim capitol se discută despre potențialul insecurizant al culturii globale, căruia i se contrapune o strategie lingvistică.

În capitolul doi, *Securizarea modelului valoric național*, sunt abordate teme despre locul culturii în construirea modelului valoric național, modelul valoric național, rolul securității individuale și societale în atingerea stării de securitate națională, fundamentarea valorică a securității. Este schițat un model operațional de securitate pentru România. Nu mai puțin relevant rămâne studiul integrării europene ca o cale de afirmare a modelului valoric național. Mălina Ciocea disecă tema integrării europene pentru a constata inconsistența unor concepte, precum unitate și multiculturalitate, des vehiculate în studii despre europenizare, și pledează pentru ideea de pluralitate, „în care identitățile bine conturate admit participarea la un spațiu comun de prosperitate” (p. 146). O posibilă soluție ar fi articularea unui model valoric european care să fie mai mult decât o sumă de valori naționale specifice. Notele fundamentale ale modelului ar cuprinde valorile validate de istoria comună a Europei.

Fundamentul sociolingvistic al securității (capitolul trei), tratează despre relevanța culturii pentru acțiunea socială, raportul între valoare și limbă, formarea cunoașterii prin limbă, dezvoltarea competenței semantice, limba-program și reflectarea sa în cultura română, limba-program.

Cu o formație inițială de filolog, Mălina Ciocea stăruie în proiectul său pe semnificația socială a limbii în orice societate și în orice cultură: „Limba are un rol activ în construcția socială. Atunci limba are o funcție securizantă, din două motive: pe de o parte, pentru că, prin declararea atașamentului față de valoare, individul (sau comunitatea) își întărește acest atașament, iar pe de altă parte, pentru că limba oferă o cale de acțiune în domeniul valorilor, altfel destul

de greu de accesat” (p. 11). Autoarea identifică două posibile surse de insecurizare a modelului valoric, în plan intern: degradarea valorilor și degradarea limbii. În primul caz, dacă valorile se erodează, atunci identitatea însăși e afectată, pentru că nu mai există unitatea generată de acordul asupra modelului valoric comun. Orice comunitate ființează numai în măsura în care conservă valorile, condiție necesară a asigurării securizării. Celălalt risc de insecuritate axiologică apare din incapacitatea limbii de a reflecta valoare, iar studiile lingvistice actuale avertizează asupra opacizării limbii de a comunica și, ca efect relevant, de a exprima realitatea. Securitatea unei comunități depinde, prin urmare, și de cultivarea, prin toate căile, a sensurilor valorice din limba vorbită și scrisă.

Fiindcă atingerea stării de securitate națională depinde de securizarea modelului valoric, Mălina Ciocea dezvoltă o strategie lingvistică prin care se transmit și se susțin valorile, inclusiv cele naționale. Astfel, se avansează teza despre funcția terapeutică a programului de cultivare a limbii în construcția valorilor. În acest context, autoarea își pune, legitim, întrebarea: Poate exista o limbă globală? O cultură globală are nevoie de un vehicul lingvistic unic, iar acesta dispune de coordonatele necesare în stabilirea poziției unei limbi drept limbă globală: *recunoaștere, admirație/implicare, răspândire, dominație și efect*. Autoarea aduce argumente pentru definirea limbii engleze ca limbă globală, rezultate din compararea cu alte limbi care au avut, în timp, același statut: latina și franceza.

Mai mult, se sugerează ideea unei limbi-program „o limbă vorbită cu intenție, care să conserve legătura dintre valoare și limbă” (p. 163). Limba-program ar fi soluția de securizare a modelului valoric într-un context istoric și geopolitic defavorabil. În acest fel, limbii i se recunoaște funcția de mediu de existență securizant pentru națiune, derivată din poziția privilegiată a limbii în unele culturi, cum este și cea românească: „Limba a fost promovată de-a lungul istoriei românești

ca un ingredient esențial în construcția identității” (p. 143). De altfel, o dominantă a culturii române moderne rămâne discursul nu doar științific despre limbă. De aceea, modelul valoric național românesc are expresie preponderent lingvistică.

Ajunși în acest punct al exegezei noastre, credem că ar fi fost necesară o analiză a curentelor inovatoare în limbă, de pildă în cultura română – latinismul și etimologismul ca modalități de securizare a limbii. Cele două orientări au avut în vedere crearea unei limbi române, aidoma substratului latin original, din motivul, explicabil în epocă, de a curăța limba de cuvinte străine, un obstacol în argumentarea identității românești. Deși aceste tentative au impulsivat studiul cu mai multă acuratețe a limbii române, nu au fost acceptate din cauza artificialităților proiectului lor lingvistic. A fost nevoie de intervenția fermă a unui filosof, T. Maiorescu, pentru a pune în termeni clari și neechivoci chestiunea limbii reale, vorbite de o comunitate.

În timp, limba română cunoaște o puternică infuzie de cuvinte franceze, iar o bună parte din elitele autohtone conversau în limba franceză, ceea ce l-a determinat pe N. Iorga să organizeze o manifestare de protest a studenților față de spectacolele în limba franceză ale Teatrului Național din București. În același mod, credem că ar fi fost oportună măcar menționarea sumară a tentativelor de deformare a limbii în timpul regimului comunist din anii '50 ai secolului trecut, perioadă când se impuneau norme lingvistice de la Moscova. S-ar fi convenit un studiu comparativ între internaționalizarea de tip sovietic și globalizarea de astăzi în ce privește securizarea limbii naționale.

În fine, ar fi fost binevenită o trimitere la ideile lingviștilor români despre influența globalizării asupra limbilor.

În lucrare, nu se discută în nici un fel despre constantele universale ale culturii care exprimă nevoi fundamentale ale oricărui și ale oricărei comunități. Valorile general-umane sunt aceleași în orice societate, deci ele nu

au caracter național, doar mijloacele de realizare și căile de circulație a valorilor sunt naționale. De aceea, s-ar fi impus o delimitare riguroasă a sistemului axiologic de referință al studiului identității naționale. La lista bibliografică destul de consistentă, s-ar mai fi putut, cred, adăuga încă o lucrare, cea a lui Ronald Inglehart și a lui Christian Welzel, *Modernization, Cultural Change and Democracy*, New York, Cambridge University Press, 2005.

Dincolo de aceste remarci, trebuie spus că întreaga analiză este un discurs echilibrat, pentru a evalua tipul și nivelul de globalitate în cultură.

Cartea se citește cu mult interes și cu reală plăcere. Demersul științific este structurat, bazat pe o bibliografie bogată (131 de titluri), conține idei originale care nu au mai fost analizate, după câte cunosc, într-un studiu mai amplu pe această temă, în literatura de specialitate din România.

Constantin Schifirneț